

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Rozhněvané vody a jejich vztah k *geasa* v keltské mytologii

Příloha k bakalářské práci

Praha 2014

Kristýna Syrová

OBSAH PŘÍLOHY

2	Sinann.....	57
2.1	Bodleianské Dindshenchas	57
2.2	Prozaické Dindshenchas	57
2.3	Metrické Dindshenchas I.	58
2.4	Metrické Dindshenchas II.....	60
3	Boann.....	61
3.1	Bodleianské Dindshenchas	61
3.2	Prozaické Dindshenchas	62
3.3	Metrické Dindshenchas I.	62
3.4	Metrické Dindshenchas II.....	65

1 SINANN

1.1 BODLEIANSKÉ DINDSHENCHAS

Sinann, odkud to jméno pochází?

To není těžké. Sinann, dcera Lodána Lucharglana z Tír Tairngire, Země příslibu, se vydala ke Connlově prameni pod mořem, k prameni, kde se nachází lísky a inspirovaná moudrost¹ a devět lísek básnického vědění,² nebo též pravé znalosti. A v jedinou chvíli jejich plody, květy a listy vzkvétají. V tu samou hodinu dopadají jako jediná sprška do pramene a zvedají v něm královskou vlnu purpurových bublin. A losos ty plody žvýká a je to šťáva z těch oříšků, co zbarvuje ony purpurové bubliny. A sedm velkých řek prýští z toho pramene – který je každým považován za Pramen moudrosti – a každá řeka se zase stáčí zpět, dokud nedospěje znovu k prameni.

Ta dívka se vydala hledat imbas, neb jí nechybělo nic kromě vědění. A tak se vydala podél proudu, dokud nedošla k Linn Mná Féle, Jezírku počestné ženy.³ A pramen vytryskl a ona ho následovala až k břehům řeky Tarrchain, Krásné břicho. Poté ji řeka přemohla a obrátila své břicho zády k ní a ona ochutnala smrt, jakmile dosáhla země na této straně.⁴

Z toho „Sinann“ a „Linn Mná Féle“ a „Tarrchain“.

*Sinann se vydala dráhou otrokyně
k prameni, jenž byl vyčerpán,
vlna ji udeřila chladně,
nevysloužila si soucit.*

1.2 PROZAICKÉ DINDSHENCHAS

Sinann – proč je tak pojmenována?

To není těžké. Sinann, dcera Lodana Lucharglana, syna Lerova, se z Tír Tairngire, Země příslibu, vydala ke Connlově podmořskému prameni, aby na něj mohla pohlédnout.

To je pramen, kde se nachází lísky a inspirovaná moudrost, to značí, lísky básnické znalosti, a v tu samou hodinu jejich plod, květ a listí vykvétají. Ty pak dopadají do pramene v jedné a té samé spršce, která ve vodě vyvolává královskou vlnu purpuru. Pak lososi žvýkají ony plody, šťáva z těch oříšků je patrná z jejich purpurových břich. A sedmero řek osvícené moudrosti proudí z toho místa a navrací se k němu zpět.

¹ Imbas je mnohoznačný pojem, vždy ale spojený s určitým vysokým vědění – zde zní konkrétní výraz *immais* (inspirace, poetická znalost, veliká moudrost, DIL 2012 I 66.05) *n-éicsi* (divinace, moudrost, učení, tradice, odhalení, DIL 2012 E 75.16.)

² *Aí*, příbuzné s velšským výrazem *Awen*, představuje další z pojmů pro náhlou inspiraci či velké vědění, či specificky básnickou inspiraci, metrickou kompozici a učení (DIL 2012 A 88.15).

³ Gwynnův překlad, *The Pool of a Modest Woman*, chápe *féle* (DIL 2012 F 71.21) coby „skromnost, počestnost“. To samé slovo ale zároveň může dle kontextu znamenat pravý opak, něco, co způsobuje hanbu nebo nahotu – jedná se tedy o ambivalentní slovo spjaté se ctí. Zároveň se nabízí ovšem i možnost jiného výkladu, *fele/féle* (DIL 2012 F 71.17), „poezie, věda, básník“ – mohlo by se jednat i o záměrnou hříčku se slovy, vzhledem k básnickému motivu celého narativu.

⁴ *In tíre centaraig* – v této zemi, srv. *in domun centurach* – v tomto světě (*cenntarach*, DIL 2012 C 133.03). Pramen je jasně umístěn v Jiném světě, tudíž toto úsloví vyvolává určitou představu překročení hranice z jednoho světa do druhého.

A tak se Sinann vydala hledat inspiraci, neb jí nechybělo kromě básnické znalosti⁵ vůbec nic. Vydala se podél řeky, dokud nedosáhla Linn Mná Feile, Jezírka počestné ženy, to je, Brí Ele – a šla pak dál svou cestou, ale pramen opustil své místo a ona ho tak sledovala k břehům řeky Tarrcháin, Jasně břicho. Poté ji přemohl, takže se její břicho obrátilo vzhůru. A když přišla k zemi na této straně, ochutnala smrt.

Z toho Sinann a Linn Mná Feile a Tarrcháin.

1.3 METRICKÉ DINDSHENCHAS I.

*Vznešené jméno Sinann, vzpomeň jej pro nás,
snažíš se odhalit jeho původ:
ne nicotný byl čin a zápas
skrze který se jméno Sinann stalo nesmrtelným.*

*Sinann, zářivá, věčně štědrá,
byla kdys dívkou vpravdě zručnou,
než ji potkalo všechno zemské neštěstí,
dceru Lodána, zářivého hrdiny.⁶*

*V stálé Tír Tairngire, Zemi příslibu,
kterou ni bouře ni krveprolití nešpiní,
bezsmrtná panna získala slávu, která se stala jejím koncem,
dcera Lucharglanova, kterou oslavují.*

*Pramen (ne slabý) pod příjemným mořem
se nacházel v říši Connlově, jak bylo vhodné,
po způsobu vyčteném v tomto vyprávění: -
na něj se vydala dlouze pohlédnout Sinann.*

*Pramen neutuchajícího proudu
se nachází u okraje ledové řeky
(jak oslavována je jeho sláva!),
sedm hlavních řek z něj prýští.*

*Zde najdeš inspirující moudrost Segais,
vyvěrající z pramene pravdy:⁷
nad pramenem těch mocných vod
stojí líska veškeré hudby básníků.*

*Sprška Segais se snáší
na onen silný pramen,
oříšky krásného Crinmonna⁸ dopadají
na jasnou a čistou královskou hladinu.*

⁵ Soas (sous) – (znalost, básnická tradice, věda, učení, DIL 2012 S 351.03)

⁶ Laech-luchair, patrně variace na Lodánovo přízvisko Lucharglan, Jasně zářící.

⁷ Fír-thiprait (fír, DIL 2012 F. 148.23, tipra – pramen, zdroj, fontána, DIL 2012 T 186.37)

⁸ Edward Gwyn považuje Crinmonna (Crinmonda) za vlastní jméno, zatímco Whitley Stokes glosuje spojení crinmonn coby básnické umění, jednalo by se tedy o oříšky krásného básnického umění. Viz Stokes, Whitley. „The Colloquy of the Two Sages, Immacallam in dá thuarad“. In *Revue Celtique* 26 (1905), str. 4-64.

*Společně v bohaté hojnosti
vzkvétají najednou z dobrého stromu
list a květ a plod;
nikomu nezdá se to nelíbezně.*

*Na tento způsob, zářivé a bez falše,
dopadají pak ve svůj čas
na ctěný pramen Segais
v tu samou hodinu, s tou samou skvělostí.*

*Vznešeně prýští, s zářivou bujností,
sedmice řek, ve výronu⁹ bez zmatení
zpátky do pramene,
z něho povstává šepot melodické znalosti.*

*Připomeňme si celou pouť
na níž se vydala Sinann vznešené pověsti,
k Linn Mná Feile při západu slunce,
s dostatkem nejvybranější přípravy.*

*Jakýkkoliv vytoužený dar si nedovedu představit,
jehož by se nedostávalo té vznešené ženě,
až na básnickou znalost ve všech jejích podobách: -
byla to nová kratochvíle pro její čilý život.*

*Pramen utekl zpět (čistá je sláva
jeho skrze melodickou moudrost!)
před Sinann, jež ho navštívila ze severu,
a dosáhl ledové řeky.*

*Žena Lucharova, plná ctnosti,
následovala pramen Segais,
dokud nedosáhla břehu řeky
a nepotkal ji pád a úplná zkáza.*

*Zde byla utopena, pívabná,
a skonala pod těžkým zraněním;
byť však žena bojovného zápalu¹⁰ je mrtvá,
její vznešené jméno zůstalo řece.*

*Tak se zanícenou oddaností
je to místo zváno Jezírko pravé jasné skromné ženy,
v každém místě (a při každé návštěvě) je známo
vznešené, příjemné jméno této Sinann.*

⁹ *Búas* (pramen, proud, výron, ale rovněž glosován v staroirských textech coby básnické umění, umění a znalost obecně, DIL 2012 B.230.34), možná spjaté i s obdobným *búas* (dobytek, krávy, DIL 2012 B. 230.58), v duchu asociace vod a krav v básnické tradici.

¹⁰ *Co mbruth baidb* – se zápalem *Badb*, ev. s válečným zápalem, zápalem čarodějnice (bohyně *Badb*, vrána šedivá, čarodějnice, přízrak, DIL 2012 B 5.35).

1.4 METRICKÉ DINDSHENCHAS II

*Sinann – důvod, proč je tak zvána,
vyličím bez podvodu:
vypovím jasně bez zmatení
její jméno, její původ.*

*Vyličím každému a všem
původ jasně proudící Sinann:
nezakryji původ její slávy,
vypovím důvod pro to jméno.*

*Connlova studna, hlasitý její zpěv,
byla pod modře rámovaným oceánem:
šest řek, nerovné si v slávě,
z něj proudí, sedmá byla Sinann.*

*Devět lísek Crimalla mudrce
spouští své plody onde pod ten pramen:
jsou symbolem síly magických kouzel
pod tmavým závojem druidských čar.*

*Spolu vyrůstají, po nezvyklém způsobu,
jejich listy a květy: -
div je to, byť vznešené hodnoty,
a div je jejich dozrávání v jednu chvíli.*

*Když shluk těch oříšků dozraje,
spadnou dolů do pramene:
rozsypou se po jeho středu
a lososi je pojídají.*

*Ze šťávy těch oříšků (ne chabý způsob)
se formují bubliny inspirovaného vědění;
poté tyto bubliny plynou
dolů zeleně proudícími řekami.*

*Byla tu tehdy žlutovlasá dívka,
pocházející z Túatha Dé Danann,
bujná Sinann, zářivé tváře,
dcera Lodána Lucharglana.*

*Jedné noci si dívka usmyslela,
sladkohlasná, rudoretná panna –
že každý druh slávy má k dispozici,
až na básnické umění samo.*

Dívka – krásný byl její vzhled –

*přišla ten den k řece
a spatřila – nebyla to chabá věc –
rozkošné bubliny básnické inspirace.*

*Tu se dívka vydává na žalostnou výpravu
za nimi, do zeleně proudící řeky,
skrže svou výpravu je hned utopena;
po ní je pak Sinann pojmenována.*

*Jinou verzi, pokud si to přejete,
můžete ode mne získat o jasně proudící Sinann;
ačkoliv je to k přečtení v mých verších,
není to lepší než první verze.*

*Linn Mná Feile, pravdu mluvím,
je jménem jezírka, kde se utopila:
je to jeho správný titul, zděděný po ní,
pokud je toto pravdivý příběh.*

*Jiná verze, pamatují se,
– každý ji obecně už slyšel:
Cú Nuadat, Nuadův pes – velká jeho krása –
utopil se v krutém prameni.*

*A nebo snad je Sinann doslovně
odvozena z výkladu Sín Morainn:
tedy sí in moirenn – mocná v činech:
Sinann je krásnější než každá bouře.¹¹*

2 BOANN

2.1 BODLEIANSKÉ DINDSHENCHAS

*Boann, žena Nechtánova, syna Labraidova, syna Namova,¹² se vydala s deogbaire, číšníky,
k prameni v pláni před pevností.¹³ Kdokoliv se na to místo vydal sám, neodešel bez pohany.¹⁴
A toto byla jména oněch tří, které Nechtán měl: tedy Flesc¹⁵ a Lesc¹⁶ a Luam¹⁷. Žádný člověk
neodešel od toho pramene bez pohany, ledaže se s ním vydali k ní i (Nechtan s) deogbaire.*

Tehdy, s pýchou¹⁸ a sebejistotou,¹⁹ vydala se královna k prameni, a prohlásila, že neskrývá

¹¹ Sín (bouře, počasí – obvykle špatné, DIL 2012 S 234.34).

¹² V gen. mac Namhat.

¹³ Airlann (většinou otevřený prostor před sídlem, pevností, městem DIL 2012 A 221.85).

¹⁴ Dle Gwynna aithis (urážka, poskvrna, znetvoření, výtky DIL 2012 A 266.36).

¹⁵ Hůlka, hůl, prut DIL 2012 F 163.82), případně přímo básníková hůl, oghamové hůlky (DIL 2012 F 164.67).

¹⁶ Líný, pomalu se pohybující, klidný, stálý, váhající, neochotný, náležící k moři (DIL 2012 L 119.26). Za zvážení ovšem stojí i slovo /osc' (v DILu uváděno i jako lesc) – chromý, postižený, nedostatek (DIL 2012 L 212.55).

¹⁷ Pilot, kormidelník lodi (DIL 2012 L 222.02).

¹⁸ Dle Gwynna se zde jedná o pýchu. Možné je ovšem i úall (nářek, pláč, lamentace DIL 2012 U 23.41).

žádné tajemství ani sílu, ledaže by dokázal způsobit pohanu jejímu tvaru. A začala pramen třikrát dokola proti směru slunce obcházet, aby poznala sílu pramene. Tři vlny se z pramene přes ni vyvalily a v tu chvíli její pravé stehno a pravá ruka a pravé oko vybuchly, a ona utíkala pryč ze sídu, utíkajíc před pohanou a utíkajíc před pramenem, až dosáhla moře, s vodou hned za ní. A Inber mBonne, Ústí Boyne, ji utopilo.

Z toho „Boann“ a „Inber mBonne“.

(Jednoho) dne Boyne na hranici Breg,
zpřelámala každý zátaras až k bělavému moři;
,Boann‘ bylo jméno (toho) dne,
po ženě Nechtána, syna Labraidova.

2.2 PROZAICKÉ DINDSHENCHAS

Boann, proč je tak pojmenována?

To není těžké. Boann, žena Nechtána, syna Labraidova, se vydala k tajemnému prameni, který se nacházel v pláni před Sídu Nechtáin, Nechtánovým sídem. Kdokoliv k němu přišel, neodešel bez toho, aby jeho dvě oči vybuchly, ledaže to byl Nechtán sám a jeho tři deogbaire, číšníci, jejichž jména zněla Flesc a Lám²⁰ a Luam.

Kdysi se Boann ve své pýše vydala ozkoušet moc toho pramene a pak prohlásila, že se v něm neskryvá žádná tajemná síla, která by mohla znetvořit její tělo, a prošla třikrát kolem něj ze severu, proti směru slunce. Tu se tři vlny z pramene převalily přes ní a připravily ji o stehno a jednu z jejích rukou a jedno z jejích očí. Tu se ona, utíkající před svou pohanou, otočila k moři. A voda šla za ní až k ústí Boyne. A ona byla matkou Oenguse, syna Dagdova.

Nebo takto: Bó je jméno té řeky a Finn je jméno řeky ze Sliab Guairi, z jejich soutoku pochází jméno Boann (správněji Bófinn).

Dabilla byl její psíček, z něj pochází Cnoc Dabilla, Dabillův kopec, dnes zván Sliab in Cotaig, Hora úmluvy.

2.3 METRICKÉ DINDSHENCHAS I.

*Síd Nechtain je jméno zdejší hory,
hrob přebystrého syna Labraidova,
odkud proudí řeka bez poskvvrny,
jejíž jméno je Boann věčně plná.*

*Patnáct jmen, to dozajista,
daných té řece vypočítáme,
pryč od Sídu Nechtain
až k ráji Adamově.*

Segais bylo její jméno v sídu,

¹⁹ *Dímess* (podhodnocení, přezíravost DIL 2012 D2 119.69)

²⁰ Ruka, paže (DIL 2012 L 35.51).

*jež máš pět v každé zemi,
pramen Segais je její jméno odtamtud
až k jezírku klerika Mochuy.*

*Od pramene spravedlivého Mochuy
až k hranicím širé pláně Midské,
Paže Nuadovy ženy a její Noha jsou
dvě vznešená, skvělá jména.*

*Od hranic dobrého Mide,
až dokud nedosáhne zeleného koberce moře,
zvána je Velké stříbrné jho
a Bílý morek Fedlimidív.*

*Bouřná vlna je pak zvána dále,
až ke košatému Cualgne;
Řekou bílé lísky je od přísného Cualgne
až k jezeru Eocha Rudého obočí.*

*Banna je její jméno od bezchybného Lough Neagh:
Oceánský útes pak v dalekém Skotsku:
Lunnann je ona v nevinném Skotsku –
a nebo též Turrann, jak je libo.*

*Sabrann²¹ je zvána v zemi dobrých Sasů,
Tiber v římské državě:
pramenem Jordánu je pak dále na východě
a širou řekou Eufkrat.*

*Řekou Tigris je ve věčném ráji,
dlouhá je na východě, jako čas putování
z ráje znovu zpět
k pramenům sídu.*

*Boann je její obecně příjemné jméno
od sídu k mořskému valu;
pamatují si příčinu, kdy jméno získala
voda ženy Labraidova syna.*

*Nechtán byl syn odvážného Labraida,
jeho ženou byla Boann, já vím;
tajemný pramen byl v jeho hospodářství,
z nějž prýštil všechen druh záhadného neštěstí.²²*

*Nebyl nikdo, kdo by pohlédl do jeho hloubek,
aniž by jeho dvě zářivé oči nevybuchly:
ať by se pohnul nalevo nebo napravo,*

²¹ Severn ve Walesu.

²² *Mí-rún: rún* (tajemství, něco skrytého, kouzlo, DIL 2012 R 120.45), *mí-* je předponou s negativní, nešťastnou konotací.

neodešel by od něj bez pohany.

*Tudíž nikdo neodvážil se k němu přiblížit
mimo Nechtána a jeho deogbaire, číšníků:
- toto jsou jejich jména, známá pro skvělý čin:
Flesc a Lam a Luam.*

*Blíže přišla jednoho dne Boann bílá
(její vznešená pýcha vedla ji)
k prameni, aniž by žíznila,
aby uzřela jeho sílu.*

*Jakmile třikráte dokola obešla
pramen beze spěchu,
tři vlny se z něj vyvalily
a tak přišla násilná smrt k Boann.*

*Každá z vln udeřila do její končetiny,
znetvořily něžně vzkvétající ženu;
vlna proti její noze, vlna proti jejímu skvělému oku,
třetí vlna rozdrtila její paži.*

*Pospíchala k moři, lépe snad
aby utekla své pohaně,
aby nikdo nespatriil její znetvoření;
na ni samou dopadla její výtka.*

*Jakkoukoli se vydala žena cestou,
chladná bílá voda ji následovala
od sídu až k moři, bez slabosti,
takže dnes je zvána Boann.*

*Boann z klína našeho mocného říčního břehu
byla matkou velkého, dobrého Oenguse,
syna, jehož porodila Dagdovi – zářivá to čest!
navzdory muži z onoho sídu.*

*Nebo, Boann je Bó a Finn,
dle setkání dvou královských řek,
vody z jasného Sliab Guaire a
této řeky z onoho sídu.*

*Dabilla je jméno věrného psička,
jenž náležel ženě Nechtána, velký a vznešený,
psiček slavné Boann,
který za ní šel, když skonala.*

*Mořský proud ho odnesl pryč,
až tak daleko, co stojí kamenné balvany,
a rozdělil jej na dvě části*

a tak se od toho dne po něm jmenují.

*Stojí na východě od širé Bregy,
dva kameny v zelených vodách jezera:
Cnoc Dabilla, Dabillův kámen, jsou od toho dne zvány,
po malém psíčkovi ze sídu.*

2.4 METRICKÉ DINDSHENCHAS II

*Ó Maelsechlainne, syne Domnallův,
z rodu Comgallovy dcery!
Budu ti vyprávět, ó princí Mide,
příběh bílé, zářivé Boann.*

*Boann – žehnat té řece
Kristus pohledné tváře přikázal;
od údolí k údolí je tak ona
irskou řekou Jordán.*

*Finn Life, Finn zuřivých Gaileonů,
ze spojení dvou jmen,
z jejich setkání je Mag Finn, pláň Finn pojmenována: -
rychlá Finn Life a Mifinn.*

*Jedna ze dvou Finn, jež vítězství přináší,
teče kolem Tary ze severovýchodu:
zde na soutoku se setkává
s bělobřichou Boann.*

*Bó Guairi, která teče východně
skrze Loch Munremair kolem Tailtiu,
Bó Guairi je jméno té řeky,
která je zvána veliká Banna.*

*Jako je zde příkaz dle
kterého je řeka Jordán pojmenována,
tak je Boann bó a finn,
ze setkání těch dvou královských vod.*

*Tehdy z jihu přišla Boann,
žena Nechtánova, na milostné setkání
do domu Elcmara koňských stád,
muže, jenž mnohý vydal dobrý soud.*

*Tehdy přišel náhodou i Dagda
do domu báječného Elcmara:
podlehl prosbě ženy,
díky němu porodila v jediném dnu.*

*Tehdy přiměli slunce se zastavit
po dobu devíti měsíců – slavný to příběh –
hřát vznešenou měkkou travu,
pokrývku skvělé země.*

*Tu řekla zde ta žena:
„Spojení s tebou, to byla má jediná touha (óen-gus)!”
„A Oengus bude také chlapcovo jméno, ”
odvětil Dagda po vznešeném způsobu.*

*Boann odešla z domu ve spěchu,
chtěla zkusit, zda stihne dosáhnout pramene,
byla si jistá, že skryje svou vinu,
pokud se jí podaří se v něm omýt.*

*Druidovy tři deogbaire, číšníky,
Flesca a Lesca a Luama,
Nechtán, syn Namúv, nechal
hlídat svůj vznešený pramen.*

*K nim přišla něžná Boann,
přistoupila k prameni pak vpravdě:
silný gejzír vytryskl přes ni
a ona se nakonec utopila.*

*Spoutána na obou březích byla řeka
Maelmordou, mocným v bohatství,
pohledným synem Murchadovým,
aby nedosáhla ústí s loděmi.*

*Boží milost byla tak dopřána
Leth Chuinn, Connově půli, skrze tuto radu,
takže unikla rychlé noci soumraku,
pod tvou vládou, ó štědrý Maelsechlainne!*